

Cultura

XAVI SERRA
BARCELONA

A Pere Portabella (Figueres, 1929) la definició de cineasta li queda un pèl curta. La seva carrera no es pot reduir a una disciplina, sinó que, com ell mateix diu, és la integració de "l'avantguarda artística, la pràctica filmica i l'activisme polític". La Fundació Vila Casas explorarà fins al 23 de juny al Museu Can Framis de Barcelona aquesta cruïlla amb una exposició triangular i polifacètica: *Pere Portabella. Cinema, art i política*. Són els tres pilars d'una obra que trenca barreres formals, d'un cinema que, com reclamava Godard, no és polític pel contingut sinó per la forma. "No es poden fer propostes noves sense idees i codis nous", diu Portabella.

La idea d'estructurar una exposició sobre Portabella al voltant d'aquests tres eixos sorgeix de manera natural. "Podríem haver fet una exposició només amb els quadres de la seva col·lecció -explicava ahir Antoni Vila Casas, que ha codirigit la mostra-, però després d'ensenyar-me'ls vam anar a dinar i vam començar a xerrar de tantes coses que ens vam adonar que havia de ser una exposició dedicada a totes les seves facetes". L'exposició l'han concebut entre Portabella i Vila Ca-

sas, que han dividit el recorregut en cinc sales dedicades a diferents àmbits: el retorn de Tarradellas, *Viridiana*, el Portabella cineasta, l'entorn artístic i la relació artística amb Miró. Dels textos se n'ha encarregat el filòsof Josep Ramoneda. "Són cinc espais que sumen, perquè tots entrelliguen els tres territoris en què s'ha mogut l'autor", diu Ramoneda.

De la producció a la direcció

L'entrada a la sala de *Viridiana* reproduceix a la pantalla la clàssica escena del sopar dels captaires. La pel·lícula que Portabella va produir-li a Luis Buñuel va guanyar l'única Palma d'Or de la història per al cinema espanyol, però l'escàndol posterior va estar a punt de costar l'exili al productor. Portabella ho recorda tot plegat amb un somriure murri, sobretot les contorsions del règim franquista per no veure's esquitxat. "El Vaticà es va enfadar tant per *Viridiana* que el ministeri va acabar declarant que la pel·lícula no s'havia rodat a Espanya, tot i que els paisatges són de Madrid i Salamanca. La sort és que la mentida del ministeri em va permetre tornar a casa", recorda Portabella.

La sala inclou una carta de Buñuel a Portabella, la reproducció de l'incendiari editorial de *L'Osservatore Romano* contra *Viridiana* i la nota al BOE de la destitució del di-

CINEMA

rector general de Cinematografia, José Muñoz Fontán, degradat als arxius del ministeri per haver permès el rodatge. "Avui dia encara no sé on és aquella Palma d'Or -comenta Portabella-. Probablement en algun calaix dels soterranis del ministeri de Cultura". La cosa va arribar al punt que es va dir que Buñuel i Portabella havien sigut excomunicats. "El Luis volia un certificat, però firmat pel Papa, «l'únic que sabia que Déu no existia»", recorda.

L'escàndol de *Viridiana* va posar fi de manera precoç a la carrera com a productor de Portabella -una de les millors del cinema espanyol i només té dues pel·lícules més, *Los golfos* i *El cochecito*-, però de retruc va posar en marxa la seva carrera com a director d'un cinema allunyat de convencions narratives i profundament contaminat per la poesia (Brossa va ser guionista de *No compteu amb els dits* i *Umbracle*) i pels cor-

Polèmica
"La Palma d'Or de 'Viridiana' deu ser en algun calaix del ministeri", diu Portabella

rents moderns de l'art plàstic. La sala dedicada al Portabella cineasta mostra els pòsters de les pel·lícules i en projecta alguns fragments.

Però per aprofundir en la filmografia del director, potser la millor opció és aprofitar el minicicle que organitza amb motiu de l'exposició la Filmoteca, que repescarà *El silenci abans de Bach*, *El pont de Varsòvia*, *Umbracle* i *Vampir-Cuadecuc* la preferida del director. L'homenatge acabarà el 28 de febrer amb una sessió que inclourà tres curts (*Mudanza*, *Art a Catalunya* i *No al no*) i una

A dalt, rodatge de *Nocturn 29*. A la dreta, Pere Portabella als anys 60.

FUNDACIÓ VILA CASAS

Pere Portabella, cineasta total

MISHIMA, EL PETIT DE CAL ERIL I NÚRIA GRAHAM, A L'EMBASSA'T La 10a edició del festival Embassa't de Sabadell comptarà amb concerts de Mishima, Mazoni, La Iaia, El Petit de Cal Eril i Núria Graham. El festival se celebrarà del 8 i 9 de juny a la Bassa de Sant Oleguer.

GUILLERMO DEL TORO PRESIDIRÀ EL JURAT DE VENÈCIA Guillermo del Toro presidirà el jurat de la 75a Mostra de Cinema de Venècia, que tindrà lloc del 29 d'agost al 8 de setembre. El cineasta va dir ahir que el càrrec és "un honor immens" i va definir Venècia com "una finestra al cinema mundial".

Joan Miró i Pere Portabella. FUNDACIÓ VILA CASAS

taula rodona amb Albert Serra, Josep Maria Català, Tomàs Pladevall i Esteve Riambau. En paral·lel, els Cinemes Texas seguiran projectant cada dijous *El sopar*, la pel·lícula que el director va rodar amb cinc presos polítics el 1974, el mateix dia que el règim franquista executava Salvador Puig Antich; un exemple diàfan de la interacció entre cinema i política en l'obra de Portabella.

Avantguardes i Miró

La sala dedicada a l'entorn artístic de Portabella il·lustra les connexions del cineasta amb les avantguardes plàstiques de l'època i els artistes amb qui va teixir relacions basades en la sintonia d'idees i l'amistat. La fotografia que presideix la sala mostra el cineasta amb tres amics: Eduardo Chillida, Antonio Saura i Joan Brossa. Però també podrien haver sigut Antoni Tàpies, Manolo Millares i Joan Miró.

D'acord amb la Fundació Vila Casas, Portabella no ha triat les obres de la seva col·lecció d'art personal basant-se en criteris museístics o temàtics, sinó per la seva relació personal amb els artistes. Les obres que hi ha, de fet, són la majoria regals dels autors. De Tàpies n'hi ha tres: *Memòria personal 1966* (1978), *Grand tache orange* (1972) i la primera *West and blues* (1950). I de Millares la mostra inclou l'impressionant *Cuadro 37* del 1958, un oli-collage en què el pintor va fer servir la tela dels seus pantalons. "Ell deia que me l'havia regalat a mi perquè els teus pantalons no els pots regalar a qualsevol", explica Portabella amb un somriure.

Però el pintor amb qui Portabella va tenir una relació artística més productiva va ser Joan Miró, protagonista de tota una sala de l'exposició. Portabella va fer dues pel·lícules sobre obres de Miró que ja no existeixen i el pintor va escriure per a ell el guió d'una pel·lícula que no es va rodar. *Miró, l'altre* (1969) documenta la creació del mural que, a proposta de Portabella, Miró va pintar als vidres de la planta baixa del Col·legi d'Arquitectes de Barcelona. Setmanes després, el mateix Miró i les dones de la neteja de la finca el van esborrar davant les càmeres de Portabella. "Va ser una acció molt criticada i em van acusar d'enredar Miró, però no em va costar gens; ell estava encantat amb la idea de l'art efímer. Miró ja havia parlat d'assassinar l'art molt abans i abominava de la mercantilització de l'art", comenta el cineasta. L'altra obra desapareguda és el tapís que Josep Royo va construir a partir d'un disseny de Miró en un procés capturat per Portabella al film *Miró tapís* (1975). L'obra va acabar al *hall* d'una de les Torres Bessones i, per tant, va ser destruït el 2011.

La mostra sí que exposa els originals del guió que Miró va escriure per a Portabella i reproduccions augmentades: "Érem a Mont-roig i jo li vaig proposar que fes un guió. Ell no sabia com fer-ho i li vaig dir que numerés les pàgines, indiqués si era de nit o de dia i es deixés portar". Miró així ho va fer i, en veure el resultat, Portabella va pensar que no calia rodar-lo. "El guió, escrit de la seva pròpia mà, ja era una obra d'art -diu-. I qualsevol que el llegís podria imaginar una versió de la pel·lícula d'acord amb la seva sensibilitat". La pregunta inevitable és què li va semblar a Miró la pensada. "Ho va entendre de seguida. Era un home fantàstic", rememora. —

El retorn de Tarradellas, una gran superproducció

Portabella va dirigir la posada en escena de l'acte

X.S.
BARCELONA

En la filmografia de Pere Portabella hi ha experiments cinematogràfics, documents artístics i films d'autors com Buñuel i Saura. Però segurament la seva pel·lícula més èpica, una superproducció amb desenes de milers d'extres -i fins i tot un punt d'intriga-, és el retorn de Tarradellas a Catalunya, que el director va orquestrar amb una posada en escena de marcat caràcter cinematogràfic. L'entrada de l'exposició *Pere Portabella. Cinema, art i política* és precisament una sala dedicada a l'esdeveniment que el 23 d'octubre del 1977 va escenificar la restauració de la Generalitat.

"No va ser un encàrrec, sinó una decisió política molt seriosa", afirma Portabella, que aleshores era senador i formava part de la comissió constitucional del Senat. "Jo no militava en cap partit, però tothom sabia qui era. I com que sempre havia tingut un tarannà de moderador em van triar per organitzar la tornada", afegeix. Portabella va començar a establir contactes i a dissenyar l'operació. El primer de tot era el càsting: "El millor actor per representar el president de la Generalitat era Tarradellas i, per tant, havia de presentar-se com a figura icònica que traslladés la credibilitat del càrrec". La resta del repartiment era igual d'important: "Suárez volia que Tarradellas tornés acompanyat del vicepresident o del delegat del govern espanyol, però jo li vaig explicar que allò seria una humiliació. Tarradellas ja ho havia advertit prèviament: o tornava sol o no tornava. Per fortuna, al final van transigir".

Rupturistes

El retorn de Tarradellas havia de trencar amb la litúrgia del franquisme

Amb Portabella, la posada en escena per força va ser rupturista. El retorn de Tarradellas havia de trencar amb la litúrgia del franquisme, que consistia en cotxes negres tancats que arriben a tota pastilla al destí per evitar-se problemes. "Davant de les forces de seguretat del govern civil, que eren franquistes, jo vaig explicar que de l'aeroport a Maria Cristina aniríem en cotxe tancat però que després Tarradellas viatjaria en un descapotable. Em van dir que allò era impossible, que era massa arriscat, però jo vaig contestar: «La millor força de seguretat per protegir el president serà la mateixa gent que vindrà a rebre'ns»", explica.

Un decorat per al president

La situació es va desencallar quan el director va acceptar fer-se responsable si alguna cosa sortia malament. "Però ho vaig passar malament quan el cap de seguretat va informar-me que estaven preparats per identificar objectes explosius entre la multitud i que si veien res sospitosos m'avisarien perquè jo decidís què fèiem", recorda. Finalment, la comitiva va arribar sense incidents a una plaça Sant Jaume plena de gom a gom. Aquí torna a sorgir el Portabella cineasta: "La il·luminació de la plaça també la vaig dissenyar perquè semblés irreal. Tot estava concebut com un gran decorat. I un cop de llum blanca il·luminava el balcó perquè la mirada del públic anés cap allà. El personatge estava resolt, però també calia un escenari". La mostra de la Fundació Vila Casas exposa les notes que va fer Portabella, el guió d'aquella pel·lícula. Amb lletra il·legible, per cert. No s'imaginava que algun dia s'exposarien en un museu. —

Pere Portabella (al costat de Tarradellas) al balcó de la Generalitat el 1977. EFE

La Fundació Vila Casas explora la figura del director entrelligant l'avantguarda artística, el cinema i l'activisme polític